Mikael Hiden

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 5.12.2025 KELLO 12.00
KAA 8/2023 vp Eläinten oikeudet perustuslakiin.
Tämä asiantuntijalausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään 5.12.2025 kello 12.00 mennessä. Asiasta ei tuolloin jäljestetä kuulemista paikan päällä. Asian varsinainen käsittelyjä muiden asiantuntijoiden kuuleminen tapahtuu valiokunnan kokouksessa 9.12.2025.

Kansalaisaloitteen KAA 8/2023 vp alussa ilmoitetaan eri otsakkeina minkälaisesta aloitteesta on kysymys: **Kansalaisaloitteen otsikko** Eläinten oikeudet perustuslakiin, **Aloitteen päiväys** 27.2.2023, **Aloitteen muoto** Lakiehdotus, **Aloitteen sisältö** Aloitteessa ehdotetaan Suomen perustuslain (731/1999) muuttamista niin, että perustuslakiin lisätään uusi 2 a luku eläinten perusoikeuksien turvaamiseksi. Aloitteen sisältö vastaa näitä ilmoituksia. Aloite ei tähtää lainvalmistelutoimiin ryhtymistä koskevan ehdotuksen tekemiseen, vaan sisältää lakitekstiehdotuksen perustuslain muuttamisesta niin, että perustuslakiin lisätään uusi luku eläinten perusoikeuksien turvaamiseksi Lukuun tulisi aloitteen mukaan viisi pykälää, joille kullekin aloitteessa esitetään perustelut. - Kansalaisaloitteissa ei käytännössä liene juuri tavoiteltu muutoksia perustuslakiin. Voidaan kuitenkin havaita, että hallituksen esityksessä, joka muiden perutuslakiin tehtyjen tarkistusten ohessa johti kansalaisaloitetta koskevaan lisäykseen PL 53 §;ään, todetaan , että "kansalaisaloite voisi kohdistua myös perustuslain muuttamiseen..."(HE 60/2010 vp, s.40-41).

Suomessa ei perustuslain muuttaminen tai uuden perustuslain säätäminen edellytä mitään huomattavia erityisjärjestelyjä. Perustuslakia koskevat merkittävätkin asiat ovat lainsäädäntöasioita ja lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta (PL 3,1 §).

Eduskunnan lainsäädäntömenettelyn keskeinen merkitys tuli hyvin esille käsiteltäesä nykyisen perustuslain säätämiseen johtanutta hallituksen esitystä, jolla oltiin siirtymässä neljän osin vanhentuneen perustuslain jäijestelmästä yhden ajantasaisen perustuslain tilanteeseen. Se, että tällainen perustuslakikäsityksiä tuntuvasti muuttava uudistus toteutettiin tavanomaisessa laisäädäntömenettelyssä, näyttää asian käsittelyssä olleen ongelmitta selvää.

Kun perustuslakeja voidaan muuttaa yleisesti noudatettavassa lainsäätämis-menettelyssä, voidaan kysyä, mitä tämä merkisee kansalaisaloitteessa KAA 8/2023 vp tehdyn lakiehdotuksen kohdalla. Kun asiassa käytetty aloitemuoto on perustuslaissa jäljestetty (PL 53, 3 §) , on aloitteessa esitetyn lakiehdotuksen käsittely eduskunnan lainsäätämismenettelyssä selvästi mahdollista . Vireilletullut lakiehdotus voidaan asian valmistelussa eduskunnassa tietysti esittää hylättäväksi , mutta se voidaan myös esittää hyväksyttäväksi, mahdollisesti muuutoksin, tai voidaan vaikkapa hyväksyä lausumia asiassa vielä tarvittavasta jatkovalmistelusta. Kansalaisaloitteessa ehdotettu perustuslainmuutos näyttäisi avaavan kaikki samat käsittelymahdollisuudet eduskunnassa kuin perustuslain muuttamista tarkoittavat ehdotukset ovat yleensä avanneet .

Näin ei nähdäkseni kuitenkaan ole asianlaita. Keskeiset syyt ovat kahdenlaisia.

Nykyinen Suomen perustuslaki (731/1999) on kuten nimikin osoittaa erityisasemassa oleva laki. Sen muuttamiseen on suhtauduttu pidättyvästi ja muutoksia on tehty vain vähän. Se on siten erityisaseman mukanaan tuoman eräänlaisen koskemattomuuden kannalta aivan toisessa asemassa kuin oli nykyisen perustuslain säätämiseen saakka perustuslakina voimassa ollut, eduskunnan toimintaa säädellyt Valtiopäiväjäijestys. Tämän perustuslain säännnöksiä muutettiin erään lähteen mukaan 1980-luvulla kymmenellä ja 1990-luvulla 23 erillisellä lailla (Hiden,Juridiikkaa ja muotoja eduskuntatyössä, 5., uudistettu painos 2024, s. 18). - Nykyisen perustuslain erityisasema ja , voisiko sanoa, arvovalta ei mitenkään tue ajatusta , että kansalaisaloitteessa ehdotettua perustuslain muutosta tulisi eduskunnassa käsitellä kuin mitä tahansa asiallista perustuslain muuttamisehdotusta.

Tärkeimmät syyt suhtautua suurin varauksin ajatukseen, että kansalaisaloitteeseen

sisältyviä perustuslain muuttamisehdotuksia voitaisiin eduskunnassa käsitellä niin kuin perustuslain muuttamisehdotuksia eduskunnass yleensä käsitellään, liittyvät kuitenkin aloitteessa tehtyihin muutosehdotuksiin. Perustuslain muuttamis-ehdotukset kansalaisaloitteessa eivät ole vain aloitteen muun sisällön vuoksi tarpeellisiksi katsottuja muutoksia joihinkin perustuslain yksittäisiin säännöksiin. Kansalaisaloitteen keskeisenä tarkoituksena ja sisältönä on - niinkuin aloitteen alkulehdellä todetaan - perustuslain muuttaminen niin, "että perustuslakiin lisätään uusi 2 a luku eläinten perusoikeuksien turvaamiseksi." Aloitteen sisällön nojalla näyttää selvältä, että ihmisiä nykyisin koskevat perusoikeussäännökset eivät koskisi eläimiä ja että eläinten perusoikeuksien sisältö jäisi tarkentumaan lainsäädännön kehityksen mukana. Merkittävää joka tapauksessa on, että käsitettä tai nimitystä perusoikeus, jota nyt käytetään vain ihmisyksilöiden oikeusasemasta, tultaisiin aloitteen mukaan käyttämään perustuslaissa myös eläinten oikeusasemaa koskevissa järjestelyissä. Tällainen valtiosäännön soveltamiskäytännössä keskeisen käsitteen käyttöalan oleellinen laajentaminen vaikkapa perustuslain tekstimuutoksella ei koskaan ole vähäpätöinen asia.

Minusta nykyisen perustuslain asema on sillä tavoin erityinen ja kansalaisaloitteessa ehdotetut perustuslain muutokset asiallisesti niin merkittäviä ja samalla valtiosääntöä koskevan perustelutarpeen niin sivuuttavia, että eduskunta ei voi jatkaa aloitteen käsittelyä lainsäätämismenettelynä ikäänkuin käsillä olisi asianmukainen perustuslain muuttamista koskeva aloite. Jotain ajatuksia siitä, miten valiokunta voisi tällaisessa asetelmassa menetellä, voisi ehkä saada siitä, mitä valiokunta lausui kansanäänestyksen jäljestämistä Suomen jäsenyydestä euroalueessa koskevasta kansalaisaloitteesta KAA 1/2016 vp.(Valiokunnan kannanottoja tuossa asiassa on selostettu myös Hiden, emt., s. 230-231). Miten perustuslakivaliokunta käsillä olevassa tilanteessa suhtautuu asian jatkokäsittelyyn, on tietysti valiokunnan asia.